

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

JM ./ riksåklagaren m.fl. angående grovt förtal m.m.

(Hovrätten över Skåne och Blekinges dom den 8 maj 2023 i mål B 4224-22)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att sända eller lämna in svarsskrivelse över JM:s överklagande. Följande anförs.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser inte att det finns skäl för prövningstillstånd med anledning av överklagandet.

Bakgrund

JM har mot sitt nekande dömts av hovrätten för grovt förtal och sexuellt ofredande till böter.

Det grova förtalet består i att JM har skickat bilder och videoupptagningar till NN12 som visar NN4:s ansikte, hennes delvis nakna kropp samt när hon onanerar och att han därmed har spridit uppgifter om NN4. Det har bedömts uppenbart att syftet med spridningen har varit att förmedla något nedsättande om NN4 och att utsätta NN4 för andras missaktning och utrett att JM har känt till detta. Bilderna och filmerna har bedömts ha ett sådant innehåll att spridningen av dem får anses vara mycket integritetskränkande. Med hänsyn till detta och att materialet har skickats till NN4:s syster har spridningen ansetts vara ägnad att medföra allvarlig skada. JM har känt till dessa försvårande omständigheter. Brottet har med hänsyn till detta bedömts som grovt.

Det sexuella ofredandet består i att JM har ofredat NN 12, på ett sätt som inneburit en kränkning av NN 12:s sexuella integritet, genom att agera på sätt som anges ovan.

Överklagandet

JM har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalerna för grovt förtal och sexuellt ofredande samt befria honom från skyldigheten att utge skadestånd till målsägandena. Han har vidare yrkat att straffet under alla förhållanden ska lindras.

Som grund för prövningstillstånd har han i första hand gjort gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar om bestämmelsen om sexuellt ofredande är tillämplig i en situation då bilder av

sexuell karaktär har skickats i förtalssyfte och i andra hand, för det fall att bestämmelsen anses vara tillämplig, om det sexuella ofredandet ska konsumeras av ett grovt förtal eller om det ska dömas i konkurrens.

Min bedömning

Tillämpligheten av straffbestämmelsen om sexuellt ofredande

Straffbestämmelsen

Den som, i annat fall än som avses i straffbestämmelserna i de tidigare paragraferna i 6 kap. brottsbalken, blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet döms för *sexuellt ofredande* till böter eller fängelse i högst två år. (6 kap. 10 § andra stycket brottsbalken.)

Brottet förutsätter att angreppet riktas mot en viss person. I likhet med vad som gäller för övriga sexualbrott syftar bestämmelsen till att skydda den enskildes sexuella integritet. Grundsynen bakom regleringen av sexualbrotten präglas av inställningen att varje människa har rätt att själv bestämma över sin egen kropp och sexualitet och har en ovillkorlig rätt att vara fredad från oönskade angrepp som kränker denna rätt (se prop. 2004/05:45 s. 21).

Kravet på att gärningen vara ägnad att kränka målsägandens sexuella integritet

Som förutsättning för straffansvar gäller att gärningen har varit ägnad att kränka målsägandens sexuella integritet.

Det är tillräckligt att handlingen typiskt sett är sådan att offrets sexuella integritet kränks. Bedömningen ska göras objektiverat. Den utsatte behöver inte ha känt sig kränkt, och det är därför inte nödvändigt att i det enskilda fallet bevisa att offrets sexuella integritet har kränkts (se prop. 2004/05:45 s. 149). Omvänt gäller då att även om den utsatte har känt sig kränkt är handlandet inte straffbart som sexuellt ofredande, om det inte med hänsyn till omständigheterna typiskt sett är sådant att det kränker den sexuella integriteten.

Huruvida en handling är ägnad att kränka den angripnes sexuella integritet får bedömas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Bedömningen kan påverkas av i vilken miljö och i vilket sammanhang som gärningen företas. Att bedömningen ska göras objektiverat hindrar inte att det kan vara av betydelse både vem som företar handlingen och mot vem den riktas. (Se "Rulltrappan" NJA 2017 s. 393 och a. prop. s. 149 f.)

I kravet på att gärningen varit ägnad att kränka målsägandens sexuella integritet ingår en förutsättning om att agerandet måste ha en tydlig sexuell inriktning eller prägel (jfr NJA 2016 s. 129).

Gärningsmannens personliga syften är då inte avgörande. Ett sådant krav har i praxis inte ansetts förenligt med vare sig det skyddsintresse som ligger bakom bestämmelsen eller vad som i övrigt gäller vid sexualbrotten (se NJA 2013 s. 548). En sådan tolkning har vidare ansetts mindre väl harmoniera med att bedömningen av om gärningen kränker den sexuella integriteten ska göras objektiverat. För straffbarhet har det i Högsta domstolens praxis därför inte ställts något krav på att gärningen ska syfta till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift (se "Rulltrappan" NJA 2017 s. 393, jfr uttalandena i prop. 2004/05:45 s. 149 och prop. 2012/13:111 s. 55).

Om gärningspersonens sexuellt präglade syfte kommer till uttryck vid gärningen kan detta, trots att det inte finns något krav på ett sådant syfte för straffbarhet, däremot ha en viss betydelse för bedömningen av handlingar som inte bedömda för sig uppfyller kravet på en tydlig sexuell inriktning eller prägel (se "Den önskade beröringen I och II" NJA 2018 s. 443).

En man som upprepade gånger försökt förmå målsäganden att ha sex med honom mot ersättning och framhärdat i sin begäran att köpa sex av henne trots att målsäganden avböjt förslaget har i Högsta domstolens praxis ansetts ha gjort sig skyldig till ett ofredande som varit ägnat att kränka målsägandens sexuella integritet. (Se NJA 2016 s. 129.)

Att smeka en annan person på underbenet utanpå kläderna har av Högsta domstolen bedömts inte utgöra ett handlande som typiskt sett har en tydlig sexuell inriktning eller prägel. Inte heller att ta med sin hand på insidan av låret på målsäganden har bedömts ha en så tydlig sexuell inriktning eller prägel att handlandet faller inom det straffbara området för sexuellt ofredande. (Se "Den önskade beröringen I och II" NJA 2018 s. 443.)

Ett exempel på handlingar som omfattas av bestämmelsen om sexuellt ofredande som nämns i förarbetena är tydliga sexuella kontakter per telefon eller e-post (se prop. 2004/05:45 s. 149).

Subjektiv täckning

Ansvar för sexuellt ofredande förutsätter uppsåt beträffande de objektiva brottsrekvisiten. Gärningsmannen behöver inte ha haft uppsåt att kränka den andre personens sexuella integritet utan det är tillräckligt för ansvar att uppsåtet omfattar de omständigheter som innebär att gärningen var ägnad att kränka den andre på detta sätt. (Se prop. 2004/05:45 s 149.)

Min bedömning

Det är, som tingsrätten och hovrätten funnit, klarlagt att JM har skickat de i målet aktuella bilderna och filmerna till NN12 samt att NN12 har tagit emot materialet och uppfattat dess innehåll.

Skyddsintresset bakom straffbestämmelsen om sexuellt ofredande är den enskildes sexuella integritet. Att JM har skickat material som varit ägnat att utsätta NN4 för andras missaktning utesluter inte att han samtidigt har gjort sig skyldig till sexuellt ofredande mot målsäganden NN12 genom utskicket. Det är möjligt att utföra olika gärningar samtidigt. I förhållande till NN12 kan hans handlande vid en objektiv bedömning typiskt sett vara sådant att hennes sexuella integritet har kränkts.

Min uppfattning är att det skickade materialets explicit sexuella prägel innebär att JM:s handlande mot NN12 har varit ägnat att kränka hennes sexuella integritet på det sätt som ett straffansvar enligt bestämmelsen om sexuellt ofredande förutsätter. Att materialet visar NN12:s syster, dvs. en närstående person, förstärker kränkningen.

För straffbarheten spelar det inte någon roll att det inte gått att utreda huruvida JM:s handlande i förhållande till NN12 har syftat till att reta hans egen sexualitet. Det spelar för straffbarheten i förhållande till NN12 inte heller någon roll att JM:s agerande har innefattat ett förtalssyfte i förhållande till NN4. Han har, som domstolarna funnit, haft uppsåt till de omständigheter som innebär att gärningen var ägnad att kränka NN12:s sexuella integritet.

Förutsättningarna för straffansvar enligt bestämmelsen om sexuellt ofredande är enligt min mening därmed uppfyllda i det här fallet.

Konkurrensfrågan

JM har gjort gällande att han i vart fall inte ska dömas för båda de brott han åtalats för utan att det sexuella ofredandet ska konsumeras av det grova förtalet.

Högsta domstolen har i NJA 2008 s. 1010 uttalat följande i frågan om brottskonkurrens.

I det fall att ett visst förfarande uppfyller rekvisiten för flera brott, utan att det föreligger något subsidiaritetsförhållande mellan dessa brott, får det anses föreligga en presumtion för att den tilltalade skall dömas i brottskonkurrens, dvs. för samtliga brott. I praktiken görs dock ofta avvikelser från denna presumtion. Skälen för sådana avvikelser kan vara av olika slag.

I vissa fall kan inlag i ett händelseförlopp som formellt uppfyller rekvisiten för ett brott framstå som så nära förbundet med och samtidigt så underordnat ett annat brott att det framstår som naturligt att endast döma för detta brott och betrakta den övriga brottsligheten som medbestraffad. Detta torde inte sällan vara fallet i förhållandet mellan misshandel och olaga hot. När det gäller de i detta mål aktuella händelserna i trapphuset är utan tvekan det olaga hotet det brott som framstår som mest straffvärt. Den skada på halsen som gjorts att förfarandet med kniven ansetts uppfylla rekvisiten för misshandel får anses vara helt underordnad det hot som knivhanteringen i förening med det verbala hotet innefattat. Om misshandeln inte hade avsett mer än den skada som uppkommit genom kniven skulle goda skäl ha kunnat anföras för att låta det olaga hotet konsumera misshandelsbrottet, eller med andra ord betrakta detta som medbestraffat. Nu omfattar dock misshandeln i trapphuset väsentligt mer än orsakandet av denna skada, vilket gör att det framstår som uppenbart att den inte kan betraktas som så underordnad

det olaga hotet att det på den grunden kan anses föreligga skäl att avvika från presumptionen för att det skall dömas för bägge brotten.

Ett annat skäl för att inte döma i brottskonkurrens trots att flera brott begåtts kan vara att ett av dem beaktas som en försvårande omständighet vid bedömningen av ett annat genom att detta bedöms som ett grovt brott. Om ett visst brott på detta sätt har beaktats vid bedömningen av ett annat kan det framstå som en form av dubbelbestraffning om det därutöver också döms särskilt för detta brott. Att viss brottslighet beaktas vid graderingen av annan brottslighet är inte ovanligt även vid sidan av s.k. lagkonkurrens med citering, där det konsumerade brottet anges i domen (t.ex. grovt bedrägeri medelst urkundsförfalskning). I vissa fall framgår det av i lagtext angivna exempel på vad som kan göra att ett visst brott är att bedöma som grovt, att avsikten är att annan brottslighet som begåtts vid samma tillfälle skall kunna beaktas vid bedömningen (se t.ex. 8 kap. 4 § andra stycket BrB).

I de fall då ett visst förfarande uppfyller rekvisiten för flera brott utan att det finns något subsidiaritetsförhållande mellan dessa brott gäller alltså en presumption om att döma i brottskonkurrens (se ovan nämnda rättsfall samt Petter Asp m.fl., *Kriminalrättens grunder*, [2013, version 2, JUNO] s. 483 och Madeleine Löfmarck *Straffrättens konkurrensproblem*, 1974, s. 81 f.).

Från presumptionen om att döma i brottskonkurrens finns undantag för att förhindra att tillämpningen leder till en omotiverad dubbelbestraffning. Undantagen – då alltså det ena brottet istället ska konsumeras av det andra – avser främst fyra typfall: 1. Straffstadganden med ett stort gemensamt tillämpningsområde, 2. Straffstadganden med stor skillnad i straffskala, 3. När utförandet av det ena brottet är en omständighet som kan medföra att det andra brottet bedöms som grovt, samt 4. Straffstadganden som är likartade med hänsyn till skyddsintresse (se Madeleine Löfmarck, a.a., s. 85–103 och Petter Asp m.fl., a.a., s. 486).

Enligt allmänna rättsgrundsatser ska undantag från en huvudregel tolkas försiktigt.

I det nu aktuella målet är skillnaden i tillämpningsområde mellan de två straffbestämmelserna som det är frågan om – grovt förtal och sexuellt ofredande – så stor att något undantag från huvudregeln inte aktualiseras med hänvisning till att det är fråga om straffbud med ett stort gemensamt tillämpningsområde (typfall 1).

Det är inte heller aktuellt att göra undantag med hänvisning till att det är frågan om straffstadganden med stora skillnader i straffskalor eftersom straffskalan för grovt förtal respektive sexuellt ofredande är densamma (typfall 2).

Vidare är undantaget som gäller situationer då det ena brottet leder till att det andra rubriceras som ett grovt brott inte heller tillämpligt i det nu överklagade målet (typfall 3). Vid bedömningen av om ett förtalsbrott är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen eller annars var ägnad att medföra allvarlig skada (se 5 kap. 2 § andra stycket brottsbalken). Vare sig i lagtexten eller förarbetena

(prop. 1962:10 och prop. 2016/17:222) finns något stöd för att annan samtidigt begången brottslighet ska beaktas vid bedömningen av om ett förtalsbrott ska bedömas som grovt. I det nu aktuella fallet ska rubriceringsfrågan bedömas utan särskilt beaktande av att JM samtidigt gjort sig skyldig till sexuellt ofredande mot NN12. Min uppfattning är att domstolarna har avgjort rubriceringsfrågan i enlighet med denna premiss.

I det nu överklagade fallet rör det sig slutligen om angrepp på olika skyddsintressen. Skyddsintresset bakom straffbestämmelsen om sexuellt ofredande är den enskildes sexuella integritet medan skyddsintresset bakom straffbestämmelsen om grovt förtal är den enskildes ära. Det saknas därför även med beaktande av undantaget för straffbud med samma skyddsintresse något skäl att göra avsteg från huvudregeln om brottskonkurrens i det här fallet (typfall 4).

Det är sammanfattningsvis min uppfattning att det inte finns någon omständighet i målet som aktualiserar något av undantagsfallen från den presumtion som gäller om att döma i brottskonkurrens (se även "Påskupploppet i Örebro" NJA 2023 s. 114" och "Tejningen" NJA 2013 s. 397 p. 16 med vidare hänvisningar.). Det finns därmed inte någon grund för att anse att endast ett brott skulle vara förövat. Att låta något av brotten konsumeras av det andra skulle undervärdera gärningens allvar.

Hovrättens dom, som innebär att JM döms för grovt förtal och sexuellt ofredande i brottskonkurrens enligt huvudregeln, bör enligt min uppfattning stå fast.

Påföljd och skadestånd

Jag ansluter mig till hovrättens bedömningar i frågorna om påföljd och skadestånd, vilka förefaller väl avvägda. Målsägandena har medgett att riksåklagaren företräder dem i Högsta domstolen.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

Enligt min mening står det klart att bedömningen av om en handling varit ägnad att kränka den angripnes sexuella integritet på det sätt som straffansvar för sexuellt ofredande förutsätter ska göras objektiverat och utan något krav på att gärningen måste ha syftat till att reta eller tillfredsställa gärningsmannens sexualdrift (se "Rulltrappan" NJA 2017 s. 393, jfr tidigare uttalandena i prop. 2004/05:45 s. 88 och 149 och prop. 2012/13:111 s. 55). Den fråga om straffbestämmelsens tillämplighet som överklagandet väcker är enligt min

uppfattning redan avgjord och kräver inte ytterligare vägledning från Högsta domstolen.

Även i den fråga om konkurrens som överklagandet väcker är rättsläget enligt min uppfattning klart och det saknas behov av ytterligare klargöranden.

Jag gör därför bedömningen att det saknas skäl för prövningstillstånd med anledning av överklagandet.

Bevisuppgift och handläggning

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen skulle meddela prövningstillstånd i målet.

Marie-Louise Ollén

Eva Bloch

Kopia till

Åklagarkammaren i Helsingborg (AM-62765-19).
Kammaråklagaren Ulrika Ekvall.
Utvecklingscentrum.